

TARUPETTAI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 18

kevad 2004

Rõõmusõnum maa- ja metsaomanikele

Maaomanikele, kellele kobras on olnud üks suuremaid vaenlasi ja kahjur, võib temast tulevikus hoopis tulu saada. Nimelt algatati Euroopa Liidu eestvõtmisel kopra kui Euroopas hääbuva liigi kaitse projekt. Selleks eraldati Euroopa Liidu fondidest ligi 100 miljonit eurot erinevate kopra kaitsemeetmete rakendamiseks. Siia alla kuuluvad kompensatsioonide maksmine kahjustunud alade eest, kopra liigihoolustööde (uute tammide ehitamise ja vanade taastamise, kobraste lisaõõtmise, märgistamise ning vaktsineerimise) eest. Kuna Euroopas enam kobrast peaaegu ei ole, siis suunatakse lövi-osa rahast uute liikmesriikide Eesti, Läti ja Leedu koprapopulatsiooni kaitseks.

Maaomanikud, kes on tulevikus huvitatud koprapopulatsiooni säilimisest omal kinnistul ja Euroopa Liidu kopratoetustest peavad tulema 1. aprillil 2004.a. kell 10.00 Karula Rahvuspargi keskusse Ahijärvel. Kaasa võtta maaomandit tõendavad dokumendid ja katastri plaan, kuhu on peale märgitud koprapesakondade asukohad ja kahjustunud alad. Vaja oleks ka ligilähedast ära määrata kobraste arv pesakonnas.

Tuletan veelkord meelde, et seda saab teha ainult **1. aprillil**. Varem ega hiljem kodanikke sellel teemal enam vastu ei võeta. Info telefonil 529 0388.

Mati Urbanik, Karula RP järelevalvetöötaja

Seekord luubi all:

- ◆ *Algas kariloomade taotlemise viimane voor*
- ◆ *Saab veel taotlelda loodushoiutoetusi*
- ◆ *Natura 2000 ja uus kaitse-eeskiri*
- ◆ *Valmimas on kultuuripärandi kontseptsioon*
- ◆ *Koostamisel on Kajakandi ja Karula valla arengukavad*
- ◆ *Toimus noorte nõu-päev*
- ◆ *Aasta 2004 Karula RP ja kohalike koostööpartnerite plaanides*

Natura 2000

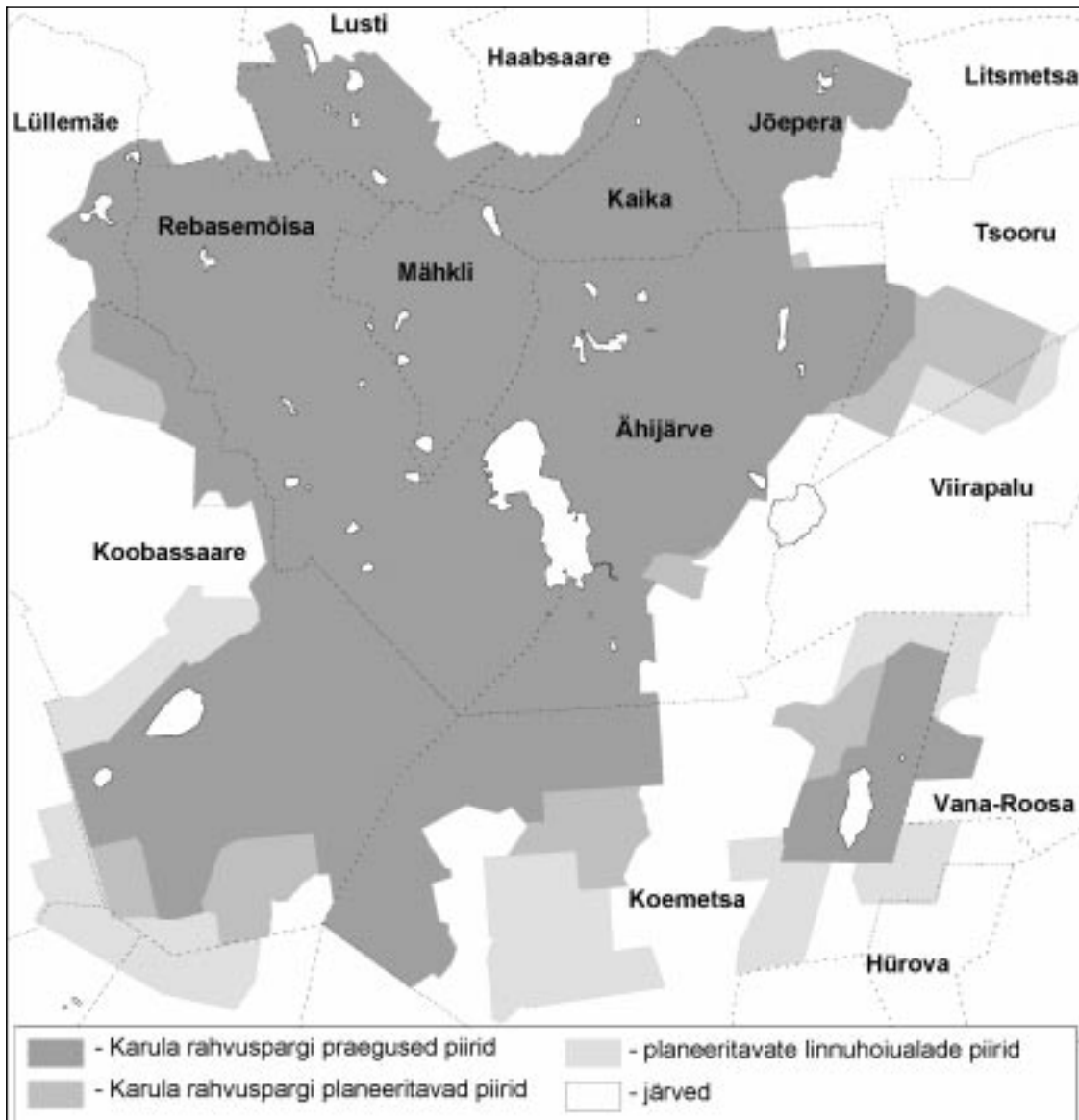
Natura 2000 on üleeuroopaline looduskaitsealade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse. Euroopa Liidu kandidaatmaana teeb Eesti ettevalmistusi Natura 2000 võrgustikuga liitumiseks.

Valdav enamus Natura 2000 kriteeriumitele vastavatest aladest on meil kaitse all olnud juba aastaid ning neid alasid praegune protsess ei puuduta. Selliste alade hulka kuulub ka Karula rahvuspark praegustes piirides. Samas on Natura protsessi raames leitud mitmeid alasid, kuhu kaitseala laieneb (vt joonist, täpsemalt loe artiklist "Uus kaitse-eeskiri"). Kuni uue kaitse-eeskirja kehtima hakkamiseni hakkab laiendustel ajutine kaitsekord. Karula rahvuspark koos laiendustega hakkab olema loodushoiuala, kuid lisaks sellele jääb rahvusparki ümbrusse veel mitmeid linnuhoiualasid, mis kaitseala

koosseisu kuuluma ei hakka.

Väljaspool olemasolevaid kaitsealasid kehtestatakse vastavatel aladel ajutine kaitse. Ajutise kaitse eesmärk on tagada meie looduses esinevate väärtuste säilimise selle aja jooksul, mil toimub Natura 2000 alade lõplik selekteerimine.

Natura 2000 alade välja valimise protsess algas juba 2001. aasta kevadel. Selle aja jooksul on oma ettepanekud teinud maakondade keskkonnateenistused, looduskaitsealade administratsioonid ja erinevad eksperdid, läbi on viidud täiendavaid inventuure, üle Eesti on korraldatud mitmeid info- ja nõupäevi. Selle aasta alguses räägiti läbi RMK esindajatega. Viimase etapina toimus vallamajades ja keskkonnateenistustes veebruari lõpus ja märtsi alguses Natura 2000 alade avalikustamine ning maaomanikel oli võimalus esitada oma arvamusi Natura 2000 tingimuste kohta. Järgmise etapina on oodata ajutiste piirangute kehtestamist.

Uus kaitse-eeskiri

Paralleelselt Natura 2000 protsessiga on käinud ka Karula rahvuspargi uue kaitse-eeskirja välja töötamine. Vajaduse uue kaitse-eeskirja järele on tinginud mitmed asjaolud: välja töötamisel on uus looduskaitse seadus; juurde on tulnud palju uusi katastriüksuseid, mille põhjal saab võondite ja välispiire täpsustada ja optimeerida; käimas on Natura 2000 protsess; viimase kümne aasta jooksul on läbi viidud mitmeid uuringuid ja inventuure, mida tuleks kaitse-eeskirja kehtestamisel arvesse võtta.

Olulisemad muudatused, mis kaitse-eeskirjas plaanitakse:

- Välispiiri laiendused. Plaanis on kuus suuremat laiendust: Äestamise soo tagune mets, Saera küla ümbrus, Ubajärve lahustüki laiendus, Pikassilla soo, Hargla ja Silla oja ümbrus ning Laanemetsa oja ümbrus

- Mitmed võõndipiiri muudatused

- Ehituspiirangute täpsustused

Kaitse-eeskirja töörühma kuuluvad Pille Tomson, Eerik Leibak, René Freiberg, Rainer Kuuba, Henno Peegel ja Kaili Preismann. Töörühm on viimase kahe

ja poole aasta jooksul koos käinud ligi kümme korda. Põhjalikult on üle vaadatud kaitsealade välispiir, samuti on väga hoolikalt läbi töötatud võõndi piirid, et need oleks põhjendatud ja õiges kohas. Töörühma poolt ettevalmistatud eelnõu on omalt poolt läbi vaadanud ekspert Uudo Timm. Hetkel ootab uue kaitse-eeskirja eelnõu uue looduskaitse seaduse vastu võtmist, et oleks võimalik uue seaduse kohased muudatused sisse viia. Seaduse vastu võtmiseni jõutakse loodetavasti maikuuks. Peale täiendamise sisse viimist algab avalikustamise protsess. Eelnõu saadetakse laiali kõigile rahvuspargi maaomanikele ning toimub avalikustamise koosolek. See saab kõigi eelduste kohaselt toimuma suve esimesel poolel. **Sel perioodil on võimalik kõigil elanikel avaldada arvamust planeeritavate piirangute ja tsoneeringu kohta.** Ettepanekud vaadatakse töörühma poolt läbi ning vajadusel tehakse eelnõusse parandused, seejärel saadetakse eelnõu ministeeriumisse kinnitamiseks.

Kaili Preismann,

Karula RP seire ja andmehõive spetsialist

Niitude hooldamise toetused

Loodushoiutoetus on rahaline abi, mida antakse kaitsealadel asuvate poollooduslike koosluste hooldamiseks ja taastamiseks. Hooldada võib nii niitmise kui karjatamisega. Samuti on võimalik saada karjajärgi rajamise toetust.

Tänavu on võimalik esitada taotlusi loodushoiutoetuste saamiseks **1.aprilliks** (taotluse vormid on saadaval Karula Rahvuspargi Administratsiooni kontoris Ähijärvel, samuti Keskkonnaministeeriumi kodulehel www.envir.ee). **Loodushoiutoetusteks ja -töödeks eraldatud eelarve ülejäägi korral võetakse taotlusi vastu jooksvalt kuni vahendeid jätkub.** Taotlused vaadatakse läbi, hinnatakse ning tehakse prioriteeditabel. Seejärel alustatakse võimaluste piires lepingute sõlmimisega.

Poolloodusliku koosluse hooldamisel või taastamisel tuleb täita järgmisi nõudeid:

1. mitte kasutada kasvuregulaatoreid;
2. mitte künda ega külvata, mitte rajada kuivendussüsteeme ning kasutada pestitsiide või väetisi;
3. aruniidu, lamminiidu (luha), soostunud niidu ja sooniidu hooldamisel tuleb niitmist alustada peale 1. juulit, niita keskelt-lahku või servast-serva meetodil, hein riisuda ja ära vedada;
4. niitude võsast puhastamisel tuleb raiutud võsa koristada, põletada või peenestada;
5. lamminiidu, soostunud või sooniidu kuni 1,5 m kõrgusest võsast puhastamisel võib raiutud võsa mitte koristada, peenestada või põletada, sel juhul on toetuse summa väiksem.

Küsimuste tekkimisel võtta ühendust tel. 782 8 350;

Kõigile edu soovides,

Henno Peegel,

Karula RP kaitsekorraspetsialist

Maade deklareerimine põlluregistrisse

Vastavalt Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muudatusele saab PRIA-s põllumaid deklareerida kuni 12.aprillini. Põllumaade deklareerimise lõpptähtaega pikendati esialgselt 15.märtsilt 12. aprillini, kuna tekkis oht, et osa põllumaadest võib jääda ajapuuduse tõttu deklareerimata.

Soovi korral on võimalik põllumassiivi kaarte saada ka rahvuspargi keskuses. Paneks kõigile maaomanikele või -kasutajatele siinjuures südamele, et maad saaksid kindlasti deklareeritud. Kontrollige saadud kaartidele kantud piire ning viige need kokku tegeli-

ku olukorraga, vajadusel tehke muudatusi.

Deklareerimise eesmärk on teada saada või siis määratleda ära maa hulk, millele saab edaspidi hakata taotlema põllumajandustoetusi.

Pikkade järjekordade vältimiseks ei maksaks tähtsat toimingut jätta viimasele minutile.

Henno Peegel,

Karula RP kaitsekorraspetsialist

Maainimene kui ohustatud liik?

Vajan lugeja abi ja kaasamõtlemist teemal, kuidas kaitsta kultuuripärandit kaitsealadel. Nimelt on Karula Hoiu Ühing algatanud projekti, mille tulemusel peab valmima vastav kontseptsioon. Probleem on selles, et kaitsealad on pärandmaastike ning poollooduslike koosluste kaudu kultuuripärandi teemaga möödapääsmatult seotud, rahvusparkidele on see lausa seadusega ette nähtud ülesanne. Kusagil pole aga määratletud, mida see tähendab ehk otsekoheselt väljendades: tuleb selgeks rääkida, kes ja mille eest maksab ning kes ja milleks saab raha või muid hüvesid.

Minu nägemuses ei saa küsimuse lahendamine olla ühe või mõne inimese vaimupingituse ega ka lihtsalt olemasolevaist dokumentidest kokkukirjutamise asi, vaid diskussiooni tulemusel sündinud nõuandlik kokkulepe. Pärandi moodustumisel on mängus soovid, väärtused ja õiglustunne nagu ikka ühiskondlike asjade puhul, aga me peame nende suhtes mingile kokkuleppele jõudma.

Kaitsealade kultuuripärandi korraldamisest enam-vähem kooskõlalise nägemuse visandamiseks tuleb vastus leida päris mitmetele küsimustele: näiteks kas kaitsealadel peaks olema eelistatud rahvuskultuur või paikkondlik nõuandlik kultuur? Kas ja kuidas üldse on võimalik mingil piiratud alal kaitsta või hoida ka mittemateriaalset kultuuri nagu keel, ajalugu, traditsioonid, folkloor või elulaad?

Neile ja muudele küsimustele saab kindlasti vastata mitmeti. Olen vestelnud sel teemal mitmete inimestega ja praegusel hetkel tundub mulle olevat võimalik ja sobilik vastata neile küsimustele näiteks järgmiselt.

Kultuur looduskaitsealadel peaks tähendama ennekõike kaitsealade territooriumiga otseselt seotud nõuandlik kultuuri. Looduskultuuri all mõtlen kohalikus maakasutuses ja muus kohalikus elulaadis väljenduvat või väljendunud inimeste käitumist ning selle käitumise tulemusi. Näiteks kohapärimus ja murre, kohalike aastapäevade vms seotud eelistatult paikonnale eripärased kombid nagu pidustused ja tal-

gud, vanad teed ja ajalooliselt järjepidev maakasutus, kohaliku maakasutusega seotud hooned, jahi- ja kalastustraditsioonid jms. Sealjuures tuleks eelistada neid nähtusi ja objekte, mis toimivad ja millest on abi siiani: kasutusel kuivati, teelõik, loodusvarade kasutus kogukonna silmis reguleeriv tavaõiguse "säte" jne.

Seevastu looduskaitsealal asuv kultuuriväärtus, mis ei kuulu kohaliku looduskultuuri valdkonda, peaks kaitsealade töös olema teisejärgulise tähtsusega: nt tuntud ühiskonnategelase suve- või sünnikodu, muinasmälestis jms, kui sel pole tähtsust looduskultuuri seisukohast.

Looduskultuuripärandi kaitse keskseid põhijooni võiks tuleneda sellest Eesti looduskaitse eripärest, et Eesti kaitsealade kaitseobjektiks ei ole üldjuhul metsik loodus (ingl k *wilderness*) nagu näiteks Ameerikas, vaid inimesest mõjustatud loodus – kultuurmaastik, pärandkooslus jms. Pärandkooslused on tekkinud ja püsivad ainult tänu vastavale inimkultuurile. Seega muretsedes pärandkoosluste pärast tuleks ehk maainimestki käsitleda kui ohustatud liiki pärandkoosluses.

Kaitsealadel võiks kaaluda kohalikule kogukonnale looduskasutuses eriõiguste lubamist. Näiteks kui ahinguga kalapüük, linnunõude korjamine vms on mingil alal kombeks olnud, võiks seda ka edaspidi võimaldada.

Nagu eespool kõneks oli, tähendab „pärand“ alati väärtustavat valikut. Seega ei pea me heaks kiitma kõike minevikust pärinevat. Kui me kõneleme (loodus)kultuuripärandist, siis võiksime silmas pidada seda osa säilinud või ka kadunud loodusega koos elamise viisist, mida peame tõesti heaks ja vääriliseks püsima.

Kordan veel kord, et siin esitatud seisukohad pole lõplikud ja on avatud teiepoolsetele parandustele ning kriitikale, mille võiksite edastada Karula Rahvuspargi Administratsioonile hiljemalt 15. aprilliks.

Priit-Kalev Parts
EPMÜ Keskkonnakaitse Instituudi doktorant

Tulemas on konverents "Inimene ja loodus – maa kasutamine eile, täna, homme"

23. aprillil toimub Karula Rahvuspargi EL LIFE programmi projekti "Natura 2000 biotoopide alalhoidmine Karula rahvuspargis" raames Tartus hotellis Kantri konverents "Inimene ja loodus – maa kasutamine eile, täna, homme."

Ürituse sihtrühmaks on keskkonnakaitse, -korralduse ja põllumajandusega tegelevad inimesed. Konverentsi läbiv mõte on saada ülevaade inimeste mõtte ja eluviiside ning maakasutuse muutumisest praegusel Eesti alal alates muinasajast kuni tänapäevani ning heita pilk põllumajanduse arengu ja looduskeskkonna seisundi vahelistele seostele. Ehk siis ühest liidust teise astudes ennast ajas ja ruumis paika panna ning mõelda sellele, mis on toimunud, mis on praegu

ja ennustada, mis on tulemas.

Sellele mõeldes on kutsutud esinema oma ala spetsialiste nii arheoloogide, põllumajandus- ja metsandusteadlaste kui muidu teadjameeste hulgast.

Konverents on huvilistele tasuta,
info ja registreerumine
(hiljemalt 10.04.2004)
tel. 782 8350 ja 522 9091
Rene Freiberg, LIFE projekti koordinaator.

Algas karilooma taotluste vastuvõtt

Karula Rahvuspargi LIFE projekti raames algas kariloomade tasuta kasutusse andmise 2. ja selle projekti jaoks ühtlasi ka viimane voor.

Taotlusi saavad esitada kõik füüsilised ja juriidilised isikud, kes omavad või kasutavad õiguslikul alusel Karula rahvuspargi alal põllumajanduslikku maad.

Taotluste vorme saab Karula RP keskusest Ähijärvel tööpäevadel kell 9-17 või rahvuspargi kodulehelt (www.karularahvuspark.ee). Arvesse lähevad taotlused, mis on esitatud või postitatud aadressil Karula Rahvuspark, Ähijärve, Antsla vald, Võrumaa 66405 enne **30.04.2004**.

Karula Rahvuspargi poolt moodustatud komisjon

vaatab esitatud taotlused läbi ja teatab taotlejatele tulemustest kirjalikult ühe kuu jooksul peale taotluste esitamise tähtaja möödumist.

Loomad ostetakse Euroopa Liidu LIFE-Nature programmi projekti "Natura 2000 biotoopide alalhoidmine Karula rahvuspargis 2001- 2004" raames.

Täpsemat infot kariloomade tasuta kasutusse andmise korra ja tingimuste kohta saab telefonidel: 782 8350 või 522 9091
Rene Freiberg, LIFE projekti koordinaator.

Karula vallas koostatakse arengukava

Jaanuarikuust alates on Karula vallas tehtud tõsiselt tööd uue arengukava kallal. Nimelt koostatakse dokumenti, mis võtab kokku piirkonna järgmise üheksa aasta tegevused, põhimõtted ja visioonid. Mainitud punktid on esitatud valdkondade kaupa.

Milleks on meile vaja arengukava? Igähel meist on oma nägemus isiklikust ja piirkonna edasisest arengust, kuid jõudmaks soovitud eesmärkideni tuleb need eelkõige reastada vastavalt meie vajadustele ning võimalustele. Andes ühiselt kokku lepitud eesmärkidele ja tegevuskavadele dokumendi kuju on meil tulevikus võimalik jälgida kavandatu realiseerumist.

Kui nüüd vaadata protsessi algusest peale, siis moodustati kõigepealt vallavolikogu otsuse põhjal 5-liikmeline töörühm, mille koosseisu kuulusid Ene Kaas, Margus Muttik, Rain Ruusa, Ants Kilo ja Marko Kass.

Töörühma on teadlikult valitud erineva eluala esindajad, kuna nad vastutavad otseselt protsessi läbiviimise ja lõppresultaadi eest. Koostööpartnerina on tulemuse maksimeerimiseks kaasatud Maaelu Arengu Instituut, samuti annavad nõu vallavalitsuse töötajad.

Tegemaks õigeid otsuseid vaadati üle ning analüüsi eelmist arengukava. Ühte lausena kokkuvõetult on hea meel nentida, et suurem osa planeeritud tegevustest ja eesmärkidest on suudetud ellu viia.

Saamaks võimalikult laialdast nägemust meie piirkonna tuleviku kohta on läbi viidud arengukava avalikke arutelusid ning kohtumisi erinevate valdkondade spetsialistidega. Alustades konstaablist ja lõpetades koolijuhtidega. Veebruari lõpus toimus koostöös Maaelu Arengu Instituudiga ettevõtjatele mõeldud foorum, mille käigus üritati leida vastuseid tä-

Arengukava arutelu Karula vallas Kaagjärve Külakeskuses.

Foto Kaili Preismann

nastele probleemidele ning homsetele ohtudele ja arenguvõimalustele.

Senistel aruteludel on tõstatatud probleemidest enim tähelepanu leidnud infotehnoloogiaga ja infrastruktuuriga seonduv. „Arengupidur“ number üks on jätkuvalt internetiühenduse kehv kvaliteet või selle puudumine. Lisaks eelmainitule pidurdab ettevõtjate andmetel nende tegevust info halb kättesaadavus, elektrienergia ebahühtlus, asfaltteede vähene osakaal jne. Valupunkte on mitmeid, millele oleme sunnitud järgnevatel aastatel teravdatud tähelepanu pöörama, eriti tänasel päeval, kui on jäänud loetud nädalad saamaks Euroopa Liidu täieõiguslikuks liikmeks.

Märtsi lõpus läheb „Karula valla arengukava 2004-2012“ lugemisele vallavolikogusse, mis jätab kõigile huvilistele vähemalt kuuajase varu tegemaks omapoolseid ettepanekuid. Arengukavaga saab tutvuda Karula Vallavalitsuses ja külaraamatukogudes.

Marko Kass
töörühma juht

Ainuüksi riik ei ole kõige parem peremees

Peamine arengute **takistuspõhjus** maal on **inimressursside vähesus** ja nende väheste **ebausk oma suutlikkuse**. Takistuseks on ka puudulik valmisolek võtta osa probleemide avalikustamisest, kuna viimane võib kaasa tuua ebaterveid suhteid. Ka ei olda valmis oma aega panustama. Need, kellel on aega, ei oma piisavalt teadmisi ja oskusi asjaajamisest, arengute planeerimisest jm. jätkusuutlikkust tagavatest kriteeriumitest. Need aga, kes omavad eelpool nimetatud teadmisi ja oskusi, on juba ülerakendatud nii põhi- kui lisatöoga. Vähe on ka isikuid, kel oleks positiivset mõjuvõimu nii kohapeal kui kohalikus omavalitsuses (KOV-s) uuenduste algatamiseks maal. **Organisatsioonide kogukonnad** saavad edukalt hakkama üksikürituste korraldamisega, kuid **elukorraldust** mõjutavate **poliitiliste otsuste** kujundamisel ei suudeta tihtipeale toimida **meeskonnana**.

Põhjuseid on erinevaid, arvatakse näiteks, et:

- kohaliku omavalitsuse **elukorraldus on paika pandud** kodanikust ja kogukonnast sõltumata;
- valitsev **usaldusedefitsiit** KOV-i ja kogukondade vahel on **ületamatu takistus**;
- see on **poliitika, kuhu sekkuda ei soovita** - ühiskondlik sekkumine võib rikkuda suhteid tuttavate, sõprade ja sugulaste vahel;
- **KOV osutab avalikke teenuseid vaid oma allasutuse kaudu**, kuna:
 - 1) ei soovita valitsusvälist konkurentsi tekitada;
 - 2) KOV eelarve on niigi väike ainuüksi oma allasutuste ülalpidamiseks;
- **kõhklused** valitsusvälise organisatsiooni **suutlikkuse üle**;
- **puudulikud teadmised** mittetulundusühingute **võimalustest**;
- kardetakse ette läbikukkumise võimalust, **ei riskita** oma vähese aja-, inimsuhete ja töökoha kaotamise hirmus;

Koostöölepingute puudmine otsustajatega tingib kogukonnas juhusliku ning sihitu tegevuse. Üsna palju taandub kogukonna enda valmisolekule, kuid veelgi enam mängivad rolli otsustajate poliitilised kuuluvused. Ja kui poliitilised mängud on võidetud või saavutatud viik, alles siis on lootust, et süvenetakse tegeliku sihtgrupi vajadustesse. Kahjuks mitte arenguvajadus pole tihtipeale määrav, vaid **valitsev meelelaad ja poliitiline kuuluvus!** KOV võtab uuendusi vastu liig aeglaselt, ei pea nõu oma ala spetsialistidega ega kasuta ära oma valla inimeste ja organisatsioonide kogemusi ja teadmisi. Viimane ohustab tegusate inimeste **väljarännet**, kui elukorraldus ei vasta **perekonna** vajadustele. Välistada ei saa organisatsioonide **likvideerumist** liidri väsimuse korral vm. põhjusel. Nii **nõrgenevad ka külade kogukonnad**.

Mida siiski saaksid alles kujunemisjärgus olevad kogukonnad ise ära teha?

Kaikakandi külade aktiiv on koondamas oma arengukava kaante vahele, mille ettevalmistamine on võtnud aega 1 aasta ja 2 kuud.

Nagu igal inimesel, perekonnal, asutusel nii ka igal külal peab olema oma tulevikunägemus, kuhu tahetakse jõuda. Mida, kuidas ja kellega teha, et saavutada küla jätkusuutlikkus ka järgnevate põlvkondade jaoks.

2003.a. küünlapäeval moodustunud aktiiv selgitas välja külaelanike koosseisu, vanuse, huvid ja oskused. Uuris ajalugu ja traditsioone ning püstitas palju erinevaid valdkondi küla arenguvajadustest (põllumajandus, turism, kultuur, sport, haridus, ettevõtlus, infrastruktuur - teed, side, vesi jms). Leiti kolm olulist arenguvajadust: koostöö, ettevõtlus ja elamisväärne keskkond. Nendest lähtudes koostati täpsem tegevuskava ja eelarve aastaks 2008. Arutati, mida on võimalik vabatahtliku tööna ära teha, kus oleks vaja partnerlusi ning millised on välisvõimalused. Arengukava on dokument, millega on võimalik minna kohaliku omavalitsuse jutule ja külaplaanid võivad saada kohaliku omavalitsuse üldarengukava osaks. Ilma arengukava olemasoluta ei võta tänases päevas keegi küla häält kuulda. Kohalikud omavalitsused üksi ei suuda lahendada küla probleeme, need tuleb külal endal püstitada koos võimalike lahenduste leidmisega. Töös kohaliku omavalitsusega avaneb külal läbi rahastamisfondide võimalus oma plaane samm-sammult ellu viia. Teadmiste, oskuste ja vahendite eesmärgipäraseks rakendamiseks on vaja külaelanike endi osalust ennekõike hea tahte ja tegusa kaasloomisega.

Laiapõhjaline ja kõiki osapooli kaasav koostöölepe avardab sotsiaalsete teenuste kättesaadavuse maal ja aitab kaasa soodsama pinnase loomiseks majanduslikuks arenguks. Nii on võimalik taastada elamisväärne keskkond ja inimesed pöörduvad tagasi maalähedasema eluviisi poole, mis on eestlasele omane.

Leili Väisa
Kaikakandi külade aktiivi liige

Elion otsib võimalusi interneti püsiühenduste pakkumiseks Karula piirkonnas

Elion otsib võimalusi interneti püsiühenduste pakkumiseks ka Karula rahvuspargi piirkonnas ning palub oma investeringute planeerimiseks esitada huvilistel ettevõttele sooviavaldus püsiühenduse saamiseks.

Kuna Karula rahvuspargi territooriumil puudub paljuski tavapärane kaabelvõrk ning selle rajamine on hajaasustuse tõttu keeruline ja aeganõudev, siis kavandab Elion sellesse piirkonda RDSL interneti püsiühenduste leviala loomist. RDSL interneti püsiühendused erinevad tavapära ADSL-ühendustest selle poolest, et internetiühendus toimib raadiolainete abil. RDSL-ühenduse liitumistasu on 2006 krooni ja kuutasu 645 krooni. Erinevatel paljudest teistest raadiointerneti pakkujatest ei eelda Elion seda, et klient peaks lisaks investeerima kuni 10 000 krooni kasutajaseadme ostmiseks, vaid kannab kliendi eest ise suured investeringud tugijaama ning teiste seadmete paigaldamiseks ning võimaldab interneti-

ühendust kasutada oluliselt väiksema fikseeritud kuutasu eest.

Kuna RDSL interneti püsiühenduste leviala loomine nõuab suuri investeringuid, soovib Elion võrgu-ehituse planeerimiseks enne teada, kui palju oleks Karula rahvuspargi piirkonnas RDSL interneti püsiühenduse huvilisi. **Selleks palub Elion Karula kliente anda oma soovist teada Elioni e-teeninduses www.elion.ee, Elioni klienditeeninduse telefonil 165** (Elioni võrgust tasuta) või Elioni esindustes üle Eesti (näiteks Võrus aadressil Vabaduse 1 (Semu kaubamaja), telefon 782 1555 või Valgas aadressil Kuperjanovi 1, telefon 766 9771). Sooviavaldus ei ole mingit viisi siduv ega kohusta kedagi hiljem RDSL interneti püsiühendusega liituma, kuid see info on Elionile suureks abiks oma võrgu edasisel arendamisel.

Sairos Hõrak
Elioni Võrumaa kliendihaldur

KOMMENTAAR

Lõpuks ometi on Võrumaal seni veel monopolisti seisuses oleval Elion'il tekkinud vajadus täiendavate klientide meelitamiseks interneti püsiühenduse kasutamisel. See on igati tervitatav areng, kuigi tuleb meeles pidada, et Elioni näol on tegemist kasumit taga ajava suurettevõttega, mitte regionaalsest arengust huvitatud heategevusorganisatsiooniga.

Esimene argument kahtluste avaldamiseks on asjaolu, et Võrumaa Omavalitsuste Liidu hiljuti lõppenud andmeside projekti raames ei rajanud Elion RDSL tugijaama Kaika piirkonna katmiseks interneti püsiühenduse võimalusega. Ja seda isegi hoolimata sellest, et nii projektijuhtide kui Elioni inimestega pidasime antud teemal kirjavahetust möödunud aasta suvest alates. Elioni andmetel ei ole Kaika ümbrikest registreeritud isegi ühtegi püsiühenduse avaldust!

Teine argument on Elioni püsiühenduse teenuse pakkumine Eesti turuhindadest kõrgemate hindadega. Puht-teoreetiliselt ei tohiks kliendil vahet olla, millise tehnilise lahendusega püsiühendus luuakse – hinnavahe tekitab ikkagi ressursi kasutus ehk siis ühenduse kiirus. Liiatigi kui Elion on juba praktiseerinud ühesuguse hinnaga erinevaid tavatelefonilahendusi (RAS ja fiksmobiil). Seega võiks Elion kasutada samu hindasid, mis ADSL-püsiühenduse korral (ehk 345 krooni kuus), aga ei, kuutasu küünib peaaegu kaheksa korda kiirema satelliit-interneti tasemele.

Selle argumenti kinnituseks on teiste RDSL-püsiühendust pakkuvate ettevõtete hinnapoliitika. Näiteks AS Vemis pakub RDSL-teenust erakliendile Harju-, Rapla-, Järva- ja Jõgevamaal 295 krooni, AS WaveCom Harjumaal 350 krooni ja AS Kernel Tartumaal 250 krooni eest kuus. Omavalitsuste toel pakutakse Jõgeva- ja Järvamaal aeglasemat andmesidet (64 kbps) lausa tasuta, Kanepi ümbruses aga 100 krooni eest kuus. Tõsi, kliendipoolsed seadmed (2500-7500 krooni) peab üldjuhul klient ise kinni maksma. Külade ühise tegutsemise ja vallavalitsuse võimaliku toetuse korral on võimalik need seadmed suures osas rahastada projektipõhiselt, Elion aga sellist seadmete väljaostmist ette ei näe. Seadmete rentimisel muutub kuutasu aga sedavõrd kõrgeks, nagu Elion ilmselt oma hinnakirjas ka ette on näinud. Kuutasu projektidest kompenseerida ei saa ning samuti jääb arusaamatuks, mille eest siis klient liitumistasu 2006 krooni maksab.

Seega on Elioni „algatusel“ kaks otsa. Loomulikult aga tasub avaldused võimaliku liitumissoovi tekkimise kohta Elionile esitada. Mida rohkem neid saab, seda tõenäolisemalt Elion mingeidki investeringuid meie kanti teeb. Tuleb ju meeles pidada, et side põhivõrgustik on Elioni käes ...

Andy Karjus
MTÜ Piirialade ja Ääremaade Toetuse Agentuur

Ülevaade Karula RP töödele-tegemistele 2003. aastal

Möödunud aasta märksõnadeks võiks pidada rahvuspargi 10.a juubelit ning kultuuripärandi kaitsetöid. Juubeliüritustest õnnestunuim oli kindlasti konverents "Loodus ja inimene", mille huvitavad ja harivad ettekanded said avaldatud ka infolehe juubelinumbris. Toredad olid hilissügisel toimunud matkapäevad, iseäranis see, mis suunatud kohalikele elanikele. Sama projekti raames korraldatud fotokonkursi tulemuseks valmis meeleolukas fotonäitus, see on praeguseni kõigile vaatamiseks üleval külastuskeskuse majutushoones.

Matkapäev kohalikele elanikele on toonud matkalised Kolskisse.

mükoloogide kevad- ja sügislaagrite käigus kogutud andmete võrra. Karula rahvuspargis käisid kuuajalisel praktikal kaks Röpina Aianduskooli õpilast.

Toimus pidev töö **kaitse-eeskirjade rakendamisel**: kooskõlastati ja anti tingimused 27 juhul erinevate tööde läbiviimiseks; kooskõlastati ja esitati tingimused 6 rahvaürituse korraldamiseks, kooskõlastati 37 metsaraietaotlust ja 29 metsade majandamise kava ja soovitusi. Maade erastamisi ja tagastamisi kooskõlastati 9 tk. Ulukite arvukuse reguleerimiseks sõlmiti 3 lepingut kohalike jahimeestega ja kooskõlastati 17 suuruluki jahiluba ja 41 väikeuluki jahiluba. Olulisel määral on tõusnud ehitustegevuse kooskõlastamise taotluste arv.

Maastikuhooldus

Kolmandat aastat viidi läbi maastikuhoolduse konkurs. Maastike korrastamisel oli oluline samm KIKi maapõueprogrammi rahastatud projekti "Maastike korrastamine Karula rahvuspargis. Peremeheta karjäärade likvideerimine" läbiviimine, mille käigus sulandati Karula maastikega ühte 4 mahajäetud karjääri ja 2 muud songermaad.

2003. a. esitati kokku loodushoiutoetusteks ja -töödeks 42 taotlust, mis ka kõik rahuldati rohkemal või vähemal määral. Kokku kasutati loodushoiutoetusteks

151 510 krooni, millest taastamisteks 48 300 krooni ja hooldamisteks 103 210 krooni. Pindalaliselt hooldati ja taastati kokku 232,3 ha. Loodushoiutöödeks kasutati kokku 7 805 krooni, millest rajati 681 jm karjääda ja hooldati 1,6 ha niitu.

Seega hooldati ja taastati pool-looduslikke kooslusi kokku 233,9 ha summas 159 315 krooni.

Koostöös Eesti Rahva Muuseumiga algatati projekt "Karula rahvuspargi pärandkultuur. Juured ja tänapäev" ning Karula Hoiu Ühinguga koostööprojekt "Kultuuripärandi kaitse kaitsealadel". Projektide tulemusena said taastatud mitu väärtuslikku, kuid äärmiselt halvas seisus olevat hoonet: Karkküla, Suuresõõru-Hinni ja Mundi rehi, Sibula kuivati, Tatriku ait ja Sora heinaküün. Läbi sai viidud giidikoolitus ning väga populaarseks osutunud käsitööpäev Vildikoda.

2003. aastal toimusid Karula rahvuspargis mitmed Tartu Ülikooli bioloogia tudengitele mõeldud **praktikumid**: kaks nädalast selgrootute zooloogia praktikumi, kahe nädalane samblike ja mükoloogia praktikum. Praktikumi käigus kogutud andmetega täiendati Karula rahvuspargi liiginimestikke. Liiginimekirjad täienesid ka Karula rahvuspargis toimunud

Liigikaitsetööd

Liigikaitsetööd korraldati vastavalt kaitsekorralduskavale, viidi läbi või telliti järgmised liigikaitsetööd:

Must-toonekurk: toitumisalade inventuur, toitumisalade hooldus, pesitsusedukuse tõstmiseks metsnugise püük, pesitsusedukuse inventuur;

Kalakotkas: pesitsusedukuse inventuur;

Väike-konnakotkas: pesitsusedukuse inventuur, tähtsamate toitumisalade kaardistamine ja hooldamine;

Metsis: metsnugise püük ning kähriku ja rebase

arvukuse reguleerimine;

Rukkirääk: seire ja oluliste toitumisalade hooldus;

Mudakonn: seire, kudemisveekogude kindlaks tegemine, selgitustöö kohalike inimeste seas;

Haruline võtmehein: seire kasvukohas;

Sookurg: loendus ja pesakohtade selgitamine.

Rakendatud on harulise võtmeheina, väike-konnakotka, metsise, sookure ja kalakotka kaitsekorralduskavasid.

Järelvalve korraldamine

2003.a. viidi läbi kokku 134 reidi, neist koos Keskkonnainspeksiiooniga 4 ning politseiga 8. Kokku avastati aasta jooksul 9 kalapüügieeskirjade rikkumist, 3 metsaga seotud rikkumist, 6 vales kohas parkimist või telkimist, 2 loomapidamisseaduse rikkumist (hulkuvad koerad), 5 korda rikuti tõsisemalt prügi mahapaneku eeskirju.

Kaitseala külastuse korraldamine

2003. a. registreeriti Karula Rahvuspargi Külastuskeskuses kokku 4640 külastajat, kohalike güidide poolt juhendati 42 ekskursionisti osalejate arvuga 1565 inimest. Külastuskeskus oli avatud suvehooajal ka nädalavahetustel, infopunktis töötas palgaline töötaja.

Korraldati 9 puhkekoha hooldust: koristati prügi, toodi lõkkepuid, hooldati tualette, remonditi rajatisi.

Läbi hooaja hooldati 4 õpperada. Ähijärve õpperajale rajati 100 jm laudteed. Tornimäe ja Peräjärve õpperadade tarvis valmistati uued infopostid (kokku 25 tk), senised infopostid lähevad väljavahetamisele lähitulevikus. Millal täpselt, sõltub infomaterjalide projektitaotluse rahastamisest.

Rahvuspargi 15-st infotahvist vahetati välja 2, uued materjalid paigaldati 8 tahvlile. Juurde telliti 1 uus infotahvel (Rebasemõisa), mis paigaldatakse 2004.a. kevadel.

Tähistati 45 km välispiiri. Paigaldati puitpostide külge kinnitatud piiritähised kaitseala välipiirile vahega 100 m.

Viidastati Karl Leinuse sünnikoht ning Karkküla muinaskalme.

Ürituste ja koolituste korraldamine

Looduse ja kultuuripärandi tutvustamiseks korraldati 2003.a. 7 üritust:

- Jüripäeva mõttetalgud 23. aprill 2003

Traditsioonilise iga-aastase ürituse teemaks oli Natura 2000 ja EL põllumajandusmeetmed. Osales 21 inimest.

- Maaturismiettevõtjate nõupäev, güidikoolitus

Õppepäeval praktikutele osales 16 piirkonna turismiettevõtjat ja loodusgüidi.

- Laste looduskaitsealaager 16. – 18. mai 2003

Kolme kaitseala (Karula RP, Haanja ja Otepää LP) piirkonna koolide looduskaitsealaagrist võttis osa kokku 36 õpilast.

• Laste looduspäev Karula rahvuspargis 20. mail 2003

Osales piirkonna koolide 26 põhikooliealist last.

- Käsitööpäev ja simman 11. juulil 2003

Viltimisteemalisel käsitööpäeval osales 46 enamas-

Jupike uut laudteed Ähijärve teerajal.

Foto Henno Peegel

ti kohalikku käsitööhuvilist. Simmanil osalejaid oli umbes 400.

• Maalilaager "Looduse kunstiline kujutamine" 20. – 26. augustil 2003

Laagrist võttis osa 35 inimest.

• Traditsioonilise ehituse koolitus 4. – 5. septembril 2003

Traditsioonilise ehitusvõtteid tutvustava koolituse läbivaks teemaks oli maakiviehitus, käsitleti ka lubimörtide ja naturaalsete värvide teemat. Koolitusel osales 63 ehitushuvilist.

Trükiste väljaandmine

2003.a. anti välja 4 numbrit rahvuspargi infolehte "Tarupettäi", neist viimane värvilisena ning tavapärasest mahukamana oli pühendatud Karula rahvuspargi moodustamise 10. aastapäevale. Infolehti saab lugeda Karula rahvuspargi kodulehel.

LIFE projekti raames osteti kariloomi, loodetavasti jätkusuutliku hoolduse sai juurde 100 ha rohumaad, ca 30 ha puhastati võsast; toimus botaaniline, selgrootute, rukkiräägu ja väike-konnakotka seire, alustati õpperadade ja Karulat tutvustava filmi tegemist. Arvestatava kvaliteedimuutuse tegi läbi Karula rahvuspargi kodulehekülg.

Kokkuvõttes oli 2003. aasta tänu arvukatele projektidele väga töömahukas. Olles äärmiselt sisutihe, pani see proovile kõigi töötajate planeerimisoskuse, pingetaluvuse ja koostöövalmiduse. Ja nõnda, karastunutena, läheb meie sõbralik kollektiiv vastu tänava aasta väljakutsetele. Sellest aga pikemalt 2004.aasta plaanidest pajatavas artiklis.

Kooliteemaline vestlusring tegi rahvuspargi noored omavahel tuttavaks

Veebruari lõpul said Karula Rahvuspargi keskuses kokku rahvuspargis elavad kooliõpilased ja kõrgkooli lõpetanud. Nime poolest nõupäev kujunes mõnusaks vestlusringiks, kus arutati tulevikuplaane ja võimalusi, kuidugi anti elluastujatele ka jõudumööda head nõu. Põnev oli kohtumine mõlemale poolele – Lüllemäe põhikooli ja Antsla gümnaasiumi õpilased rääkisid omavanuste eelistustest, kõrgkooli lõpetanud jagasid muljeid ja kogemusi kõrghariduse omandamisel. Räägiti ideedest ja unistustest elukutsevalikul, plaanidest ja nende teostumisest.

Noored viis omavahel kokku Ränna talu peremees Jüri Drenkhan. Alustuseks rääkis Jüri seiga Jaan Lattiku loomingust, kus kirjamees koju saabudes tundis juba kaugelgi kõiki vanu inimesi, noortest aga mitte kedagi. Jüri loodab, et rahvuspargi noori kokku viies hoiab ta ära sedasorti ajaloo kordumise.

Hariduse ja harituse toetajana ei pea Jüri siiski õigeks kedagi kõrgkooli sundida, vaid soovib endale lihtsalt selgeks teha, milliseid võimalusi see tulevikus loob. Drenkhanite pere kuuest lapsest on ülikoolitee valinud juba kaks. Tiia ja Rein Drenkhan jagasidki vestlusringis oma kogemusi õpingutest Eesti Põllumajandusülikoolis. Tartu Ülikooli võimalustest rääkisid bioloogid Lilian Freiberg, Rene Freiberg ja Kaili Preismann. Tallinna Pedagoogikaülikooli ja õpetajakoolitust tutvustas arvutiõpetaja Andre Aljo.

Terased kuulajad-küsimajad-arutajad õpilaste poolelt olid Liane Tsimmer ja Maarja Rätsepp Lüllemäe Põhikoolist ning Mari Osvin, Maiu Osvin, Katrin Drenkhan, Rando Treimuth ja Eike Laidver, kes lähevad igal hommikul rahvuspargist Antsla Gümnaasiumisse.

Vestlust juhtis Jüri, kelle suurest elukogemusest kantud kommentaarid arutelu põnevamaks muutsid.

Järgemööda harutati lahti igauhe koolitee ja elukutsevalikuga seotud mälestused, kõhklused ja plaanid. Küsiti, vastati, anti nõu ja jagati kogemusi. Kooliõpilased rääkisid, millist tuge pakuvad põhikool ja gümnaasium elukutsevalikul. Selgus, et otsuse tegemine pole sugugi lihtne. Osalt on põhjuseks võimaluste paljusus, teisalt puudulik info. Tuli välja, et paljud noored õpivad edasi ainult vanemate pealekäimisel ega ole hariduse vajalikkust endale selgeks teinud. Meelde jäi vestlusringi noorima osavõtja julge ja arukas suhtumine. 6.klassis õppiv Eike rääkis, et paljud tema eakaaslastel on tulnud kooli lõbutsema, mitte õppima. Õppimine polevat lihtsalt moes. Ta ise on otsustanud üldist hoiakut eirates siiski kõrgkooli minna ja üheks eelistuseks on vene keel, mis kindlasti ei kuulu tavapärase trendielukutsete hulka.

Kõrgkooli lõpetanud julgustasid õpilasi tegema valikuid just Eike moodi – oma südametunnistusest lähtudes. Tallinnast pärit Rene Freiberg rääkis oma keskkooliaegsest peataolekust elukutsevalikul. Mälestus tollasest tõsisest kutsevaliku voldikute lappamisest paneb nüüd muigama. Õpetajate stamphinnangud ei teinud valikut hõlpsamaks, pigem vastupidi.

Praeguseks on Renest saanud rahvuspargi spetsialist, kelle erialaks kõrgkoolis oli merebioloogia. Rene soovib oma kogemuste toetudes mitte järgida teiste arvamust, vaid omaenese kutsumust. Ehki noorte hulgas on levinud trendikate elukutsete eelistamine, soovib Rene endale kindlaks jääda. Aruteluteema “Kas hästitasustatud töökoht või enesega rahulolu?” tõi kaasa põnevaid arvamuseavaldusi. Rene võttis asja kokku lihtsalt – elu on liiga lühike, et raha järgi joosta, nii võivad kordumatud hetked märkamatuks mööduda. Valikud on olnud õiged, kui tagasi vaadates on midagi meenutada.

Põhikooli ja gümnaasiuminoored olid selle mõttega nõus, aga tarkade noorte inimestena pidasid nad oluliseks ka majanduslikku kindlustatust, mis kaasneb õige elukutsevalikuga.

Poleemikat tekitab teinegi rahaga seotud küsimus: kas teha õpingute kõrvalt tööd või mitte. Kõrgkooli lõpetanud soovitasid igal juhul kooli ajal tegelda võimalikult paljude ettevõtmistega, teha vabatahtlikku tööd, osaleda erinevate organisatsioonide tegevuses, omandada sidemeid ja infot, mis tulevikus tarvilik. Töötamine õpingute ajal kasvatab õppuri konkurentsivõimet ja lisab enesekindlust, võib aga samas õpiaja nii ära neelata, et stuudium jääbki pooleli.

Kõrgkooli lõpetanud jagasid muljeid ka “ühika- ja erakaelust”. Ühiselamuolu soovitati igal juhul proovida, see on omaette karastav kogemus. Ülerahvastatud ühikas õppimine trennib keskendumisvõimet, suurimaks plussiks saab aga kindlasti lugeda mõnusat seltskonda. Praepanni ja viimaste makaronide ja gamisest kasvab tihti välja eluaegne sõprus.

Ühiselt kiideti eestimaist kõrgharidust ja vaeti hariduse taset erinevates koolides. Põhikooli- ja gümnaasiumiõpilased kritiseerisid küll mõne aine õpetamist oma koolides, aga leidsid, et ise aktiivne olles saab maakoolist linnakooliga võrdse hariduse. Üldise õpilaste seas moes olev linnakoolidesse põgenemine polnud noorte silmis just kuigi mõistlik teguviis. Sama meelt olid ka kõrgkooli lõpetanud. Arvati, et isiksuse säilimise seisukohalt on maakool linnakoolist parem, hea stardipositsiooni loob maakoolist kaasa saadud enesekindlus ja tähelepanuvõime.

Võeti üles hulk huvitavaid jututeemasid, mis puudutasid magistrantuuriõpet, infotehnoloogiat, õppejõudude taset ja palju muud. Üldise kõrgharidust tunnustava vestluse taustal jäi kõlama mõte, et inimesel peab olema eelkõige endal eesmärk, mille poole püüelda. Juhust saab suunata, mitte sundida ja haridustee tuleb õigel ajal lõpetada, et mitte üle pingutada kõike ära rikkuda. Kõrgkool õpetab analüüsima erinevaid situatsioone, õpetab inimese mõtlema ja juhatab talle kätte “teeotsa”, mida mööda edasi minna. Kindlasti ei anna aga ülikool lahendusi kõigile probleemidele ega tee lõpetajast valmis inimest.

Küsimusele, kas noored peale hariduse omandamist kodukohta tagasi pöörduvad, ei osanud õppurid kuidugi veel täpselt vastata. Selge on see, et kõige-

pealt on vaja minna, õppida ja ennast proovile panna, et siis kunagi paljude kogemuste võrra rikkamana naasta ja ehk jäädagi. Haritud inimesest on siinsele paikkonnale kasu, olgu siis tegemist kõrgkooli või kutsekooli lõpetanuga. Jüri võttiski vestlusringi teemad kokku lausega: **Inimesed kujundavad meie paikkonna näo.**

Koolinoored arvasid lõpetuseks, et sarnaseid vestlusringe võiks edaspidi veel korraldada ja laiendada-

gi. Jäid ju mitmed huvitavad inimesed seekord kaasa haaramata. Ehk saab Jüri Drenkhani algatatud nõu-päevast tore traditsioon, mis liidab noori üksteisega ja Karula rahvuspargiga, andes samas tõe avastada maailma ja iseennast. Ja tulevikus kodukohta saabuvad ei pea Jaan Lattiku kombel nuputama, kes need küll on, kes külatanumal vastu tulevad.

Liilia Tali,
Karula rahvuspargi elanik

J Ä R E L V A L V E P Ä E V I K

Tänasest infolehe numbrist hakkab ilmuma regulaarselt keskkonnajärelevalve kroonika. Loodame väga, et see ei tule nii sisutihe kui näiteks paljunähtud politseikroonika või maakonnalehes ilmuv must kroonika. Annaks jumal, et seda materjali, millest kirjutada, oleks võimalikult vähem. Ideaalne oleks, kui kokkuvõtet tehes võiks kirja panna rikkumiste arvu lahtrisse nulli. Nii palju siis minu unistustest.

Siin ma nüüd annan pisikese ülevaate eelmisel aastal toimunud ja vaatame, mis tänava on juhtunud.

2003.aastast on meelde jäänud eelkõige kalapüügieeskirjade rikkumise tõus. Päris mitmel korral tuli püügilt eemaldada mahajäetud püügivahendeid (nakkevõrgud, mõrrad ja põhjaõnged). Muidugi sai kalapüügile ka rohkem tähelepanu pööratud. Senini on tabamata jäänud elektriga kalapüüdjad. Aastas korra või kaks on seda ka meie mail ette tulnud.

Metsaga seotud rikkumiste arv on mitu aastat püsinud stabiilsena – väiksemaid eksimusi on olnud, aga õnneks mitte midagi tõsisemat. Viimane metsavargus oli 2000. aasta alguses.

Jahipidamiseeskirjade täitmist on raske jälgida. Õnneks on normaalne koostöö kohalike jahimeestega. Rikkumisi on olnud õnneks suhteliselt vähe ja süüdlased ei ole reeglina kohalikud inimesed. Näiteks avastasime sügisel omapead jäänud põrsakarja. Ilmselt oli karjajuht langenud salaküti saagiks ja nii jäidki põrsad omapead. Talve lõpuks olid neist enamik hukkunud.

Peavalu on põhjustanud ka prügi mahapanek. Õnneks ei ole viimastel aastatel toodud prügi enam autokoormatega, vaid asi on piirdunud tavaliselt paari-kolme kotiga. Kui ei leita süüdlast, siis jääb seaduse järgi prügi koristamine maaomaniku õlgadele.

Üks tõsisemaid probleeme hulkuvad koerad. Sea-

duslikult on raske koeraomanikke korrale kutsuda. Omavalitsused, kelle ülesanne on jälgida koerte ja kasside pidamise eeskirjade täitmist, ei saa seda teha asjade liiga suure bürokraatia ja kalliduse pärast. Nii on tihtipeale lastud asjadel minna omavoolu teed. Rahvuspargis katsume probleemiga tõsisemalt tegeleda - selgitame välja koera omaniku, teeme esialgu suulise hoiatuse ja kui see ei aita, siis ka kirjaliku. Aastate jooksul on sellelaadsete rikkumiste arv tegelikult vähenenud.

Ja nüüd siis vaatame, mis käesoleval aastal on juhtunud.

Aasta algusest kuni 15.märtsini on läbi viidud 50 reidi, seahulgas kolm korda koos Keskkonnainspeksiooniga ja kaks korda politseiga. Rängeim rikkumine oli toime pandud 8.veebruari, kui avastasime haavatud metskitse, kes ei olnud enam võimeline liikuma. Lähemal vaatlusel selgus, et kits oli kaelast läbilastud ja kaelalülid olid saanud vigastada. See on jahieetika rängemaid rikkumisi, lasta talvel tiinet looma. Ka vanad paadunud salakütid hoidusid sellise teo kordasaatmisest, aga eks ole aeg edasi läinud ja mõni mees lihtsalt käitub kui Itaalia jahiturist. Kõigele, kes metsas liigub, on vaja laeng järgi saata, vahet ei ole, kas on varblane või põder.

Kolmel korral nähti jahti pidavaid koeri. Koera omanikke pole õnnestunud seni ajani välja selgitada.

Paaril korral on tegu olnud väiksemate eksimustega metsaraiete läbiviimisel.

Nagu näha, on talvine olukord rikkumiste poole pealt suhteliselt rahulik. Aga varsti inimesed ärkavad talveunest üles ja sellega on ka vaikne aeg möödas. Tänavu kevadel on plaanis tõsisemalt jälgida kalapüügieeskirjade täitmist - oma abi on pakkunud nii Keskkonnainspeksioon kui ka politsei.

Mati Urbanik,
Karula RP järelevalvetöötaja

LUGUPEETUD KOERAOMANIKUD!

Märkamatu on saanud kevade ning metsaelanikel uus põlvkond sirgumas. Kingime neile rahu sellega, et oma koerad vähemasti kevadisel ajal kinni hoiaksime. Sinu lemmikloom on sõber kodus, aga mitte metsas!

Antsla Metskond, Jahiühistu ELK, Aet ja Ko Jahindus OÜ

Karula Rahvuspargi Administratsioon

Karula Rahvuspargi Administratsiooni 2004.a. olulisemad suunad on seotud kultuuripärandi säilitamisega, hõlmates tegelemist mainekujundusega ning baseerudes kohalikul koostööl. Igapäevatööle lisaks viiakse läbi mitmeid projekte, mis kaitsekorralduskavas püstitatud eesmärges täita aitavad. Valdkonniti jagunevad peamised tegevused järgnevalt.

Maastikuhooldus

Kaitsekorraspetsialist Henno Peegel vastutab maade tagastamine ja erastamise eest kaitsealal. Tööülesannete hulka kuulub veel kaitsekohustusteatiste ettevalmistamine ja väljastamine; tehniliste tööde ja majandustegevuse taotluste vastuvõtt, tingimuste esitamine ja kontroll; tudengite ja praktikantide juhendamine oma valdkonna raames; muud maa- ja ehitistega seotud probleemid.

takse välja, traat keritakse kokku ja viiakse ära.

KIK

Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK) poolt finantseeriti projekti "Traditsiooniliste hoonete säilitamine Karula rahvuspargis" 170 500 krooniga. Projekt hõlmab käesoleval aastal 4 hoonet (Püssa lahusrehi, Mändiko ait, Rebasemõisa karjamõisa ait ning peahoone). Püssa rehel on plaanitud ära vahetada katus ning mõningad mädanenud palgid. Mändiko aida korrastamiseks on planeeritud omanikule anda katusealaast. Rebasemõisa hoonete puhul on enamasti koristustööd (mõlemalt hoonelt võetakse maha lagunenu katused ja põletatakse).

Teadustöö

Kaili Preismann on Karula RP seire ja andmehõive spetsialist. Ametikoha põhieesmärk on kaitseala

tööks vajalike teaduslike andmete ja andmebaaside olemasolu ja kättesaadavuse tagamine ning kaitsekorralduse tulemuslikkuse analüüsimine. Tööülesannete hulka kuulub veel teadus- ja seirealase töö korraldamine ja koordineerimine, praktikantide ja praktikumide juhendamine ning infotehnoloogiat ja kodulehekülje haldamine ning täiendamine. Sel aastal peab seire ja andmehõive spetsialisti juhtimisel valmis saama uue kaitse-eeskirja eelnõu ning lõpule jõudma

Võsalõikustööd jätkuvad ka aastal 2004. Fotol võsalõikus Rebasemõisas Tornimäel sügisel 2003.

Foto Henno Peegel

Käesoleval aastal jätkub loodushoiutoetuste jagamine vastavalt loodusväärtustele eraldatud vahendite piires.

Korraldatakse rohumaade niitmisi ja võsalõikusi.

Jõepera, Kaika ja Rebasemõisa külas on plaanitud kokku korjata vanad okastraataiad. Postid tõmma-

Natura 2000 alade ettevalmistamise tööd.

KIK

Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus poolt finantseeriti projekti "Karula Rahvuspargi Administratsiooni inglise keelse kodulehekülje valmis-

tamine” 39 400 krooniga. Projekti käigus tõlgitakse Karula rahvuspargi kodulehekülje olulisemad leheküljed inglise keelde, et koduleheküljega oleks võimalik tutvuda ka inimestel, kes eesti keelt ei mõista.

Projekt “Seired ja inventuurid Karula rahvuspargis” sai rahastatud 67 100 krooniga. Selle projekti raames uuritakse vähipopulatsiooni seisundit Karula rahvuspargis ning uuritakse metsade ökoloogilist seisundit ning võõrdite põhjendatust kaku ja rähni populatsiooni põhjal.

Raha on taotletud ka salumetsade inventuuriks ja Kõstrejärve seisundi parandamiseks vajalike tegevuste planeerimiseks, kuid nende projektide rahastamine pole veel teada.

Järelvalve

Mati Urbanik on Karula RP järelvalvetöötaja. Tema tööülesandeks on järelvalve teostamine seoses ehitustegevuse, jahipidamise, kalapüügi ning metsa ülestöötamisega. Külastushooajal hoiab silma peal rahvuspargi turismirajatistel (õppe- ja matkarajad, laagripaigad ja infotahvlid) ning juhatab külastajaid.

KIK

KIK poolt finantseeriti projekti “Röövloomade arvukuse reguleerimise tulemuslikkuse väljaselgitamine must-toonekure pesapaikades Karula rahvuspargis” 30 500 krooniga. Projekti käigus viiakse läbi must-toonekure toitumisalade inventuur, pesitsusaegne seire, hooldatakse must-toonekure toitumisalasid ja reguleeritakse metsnugise arvukust must-toonekure pesitsuspiirkondades.

Loodusõpe ja külastustegevus

Turismi- ja loodusharidusspetsialist Merike Tsimmer vastutab turismi- ja loodusharidusalase töö korraldamise eest Karula Rahvuspargis.

2003.a. põnevaimaks väljakutseks on külastaja-uuringu läbiviimine, mille tulemused on aluseks edaspidise külastustegevuse planeerimisel.

KIK

Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus poolt finantseeriti 59 700 krooniga projekti “Karula rahvuspargi trükised”. Projekti tulemusena saab jätkuda infolehe väljaandmine, aasta jooksul antakse välja võrukeelne värviline infovoldik ja teemavoldik “Karula järved”. Samuti antakse välja eesti- ja soo-

Jätkub vanade väärtuslike hoonete taastamine. Fotol 2003. aastal uue katuse saanud Suuresõõru-Hinni rehi.

Foto Henno Peegel.

meelse värvilise infovoldiku ning Ähijärve teeraja voldiku kordustükk.

68 800 krooniga rahastati projekti “Keskkonkaitselised koolitused Karula rahvuspargis”. Projekti raames toimuvate koolituste ja ürituste kava leiab lugeja infolehe viimaselt lehelt.

Sel aastal planeeritavad praktikumid

Nagu igal aastal, toimuvad ka sel aastal Karula rahvuspargis mitmed praktikumid. Juuli lõpus saabuvad siia Tartu Ülikooli bioloogia tudengid nädalaks ajaks putukaid uurima.

Augusti alguses on oodata Karulasse Tartu Ülikooli etnoloogia õpetooli tudengeid, kes käivad rahvuspargis ja selle ümbruses inimesi küsitlemas. Praktikante huvitavad traditsioonilise elulaadi ja loodushoiuga seotud teemad. Võib-olla satute just Teie

nende huviorbiiti. Loodame, et olete valmis huvilistega oma teadmisi jagama.

Samuti on oodata suve teisel poolel kahte Rápina Aianduskooli tudengit Karula Rahvuspargi Administratsiooni praktiseerima, et omandada paremaid teadmisi loodukaitsealade ja nende töökorralduse kohta.

Kaili Preismann,
Karula RP seire ja andmehõive spetsialist

Karula Hoiu Ühing käesoleval aastal

On lõppemas pilootprojekt "Kultuuripärandi kaitse kaitsealadel", 29. aprillil algusega kell 10.00 toimub Karula rahvusparki keskuses lõpuseminar, millest võtavad osa projektis osalenud eri alade asjatundjad – ajaloolased, etnograafid, rahvaluule uurijad, taluarhitektuuri tundjad, kaitsealade töötajad ning ametnikud, kelle tööks on kultuuripärandi kaitsega tegelemine. Karula elanikud on samuti oodatud!

Läbiviidud uuringud ja mõttevahetused annavad terviklikuma arusaamise meie kodukandi ajaloo ja eluolust. Suuremale ringile annab mõtteid projekti raames sepitsetav kultuuripärandi kaitse kontseptsiooni kavand.

Projekti käigus planeeritud tegevused on küll lõppemas, kuid töö pärandi hoidmiseks ja teadvustamiseks läheb edasi. Planeerime talguid vanade taluhoo-

nete ümbrustes. Etnograafide, Karula Rahvusparki ja KHÜ koostöös toimub käsitööpäev, Karula käsitööd tutvustav voldik on ilmumas. Püüame kogutud ajaloo, etnograafia ja rahvapärимuse alaseid teadmisi muuta kättesaadavaks kõigile, et tehtud tööst tõuseks tulu kohalike inimeste ettevõtmistesse.

9.mail kell 11.00 toimub Ähijärvel KHÜ üldkoosolek, kus vaatame tagasi tehtud tööle ning planeerime suunad ja tegevused järgnevatel aastateks.

Ootame KHÜ tegemistes osalema ja kaasa mõtlema kõiki, kes soovivad panustada kodukandi looduse ja traditsioonide hoidmisse.

Kristi Kalve
Karula Hoiu Ühing
tel. 786 1273

Kaika Maanaiste Seltsi tegemised 2004.aastal

Kaika Maanaiste Selts on esimene mittetulundusühing, mis loodi Kaika kandis ettevõtlike naiste poolt. Tegutseme juba alates aastast 1995.

Võrreldes algusaastatega oleme oma ettevõtmistes tagasihoidlikumad, andes võimaluse ka teistele Kaika kandi mittetulundusühingutele ennast teostada. Kindlasti jätkub töö eelmisel aastal alustatud Kaika kandi arengukava koostamisega.

Käesoleva aasta kevadel on plaanis läbi viia järjekordne tervisepäev. Kui eelmisel tervisepäeval olid külalisteks kohalikud inimesed – Laine Roht ja Elmar Susi, siis sel aastal on kavas kutsuda külalisesinejaid kaugemalt.

Suvel tahame kindlasti käia õppekursioonil, et vaadata, kuidas elatakse mujal Eestimaal, saada uusi kogemusi ja vajaduse korral oma kogemusi jagada.

Samuti saab sügisel toimuma "nunnunäitus".

Jõudumööda võtame osa ka kõikidest Kaika kandis, Antsla vallas ja Võrumaal toimuvatest üritustest.

Hea meel on, et Kaika kandis elavad inimesed, keda ei jäta külmaks kodukandi areng. Nagu ütleb laulusalmgi: Kuni su küla veel elab, elad sina ka.

Maila Leht,
Kaika Maanaiste Selts

Metsamoori Perepargi tegemised

See aasta on alanud Metsamoori Perepargi rahvale toimekalt. Veebruari keskel toimus Haabsaares Phare CBC projekti raames Piirialade ja Ääremaade Toetuse Agentuuri korraldatud seminar-õppepäev koostöö arendamiseks, kus osalised arutasid gruppitöö, rollide jagamise, rahastamisvõimaluste, turunduse ja edukama toimimise teemadel. Seminaril viisid läbi Ülle Puustusmaa Võrumaa Arenguagentuurist ja Luule Lipp Väimela Kutsehariduskeskusest. Veebruari lõpus toimus sama projekti raames Kubija hotellis tööseminar „Omavalitsuse roll turismikoostöö arengus“, kus mõtete suunajaks oli Ülari Loolaid Maaelu Arengu Instituudist. Seminaril arutleti võimalustest, kasust ja eesmärkidest sektorite vahelises koostöös: ettevõtjad, mittetulundusühingud ja omavalitsused. Tööseminaril osalesid kolme sektori esindajad Võru maakonnast, Metsamoori Perepargi talude esindajad ning Lõuna-Eesti maaelu arengu spetsialistid.

Veebruaris toimus ka Metsamoori Perepargi talude koosolek Oru talus, kus valiti 3-liikmeline nõukoda Perepargi jooksva töö edukamaks korraldamiseks.

Samuti sai esitatud Patendiametile avaldus metsamoori kaubamärgi registreerimiseks.

Praegu käivad ettevalmistustööd Metsamoori Perepargi pereraamatu kirjastamiseks. Aegamööda on täiendatud ka Kaikakandi kodulehekülge. Metsamoori Perepargi reklaamplagu on terve talvehooaja ripunud vastvalminud Haanja suusakeskuse seinal ning see on ilmselt veidi suurendanud kodulehekülge külastuste arvu, mis praegu küündib üheksakümne külastuseni päevas. Meeli ja Mari Osvin käisid Metsamoori Pereparki esindamas ka Tallinnas turismimeessil.

Õige pea peaks valmima käsitööna tehtud atraktiivsed lauamängud ja meenetesari.

Kevadel ja suvel on plaanis kohendada-kohandada talude hooneid, käia talutalgutel ja elamusturismi õppereisidel Lätis ja Eestis.

Irje Karjus
Metsamoori Perepark

MTÜ Kaikamäe tegevusest 2004.a

MTÜ Kaikamäe tänavuse aasta esimeseks suuremaks ettevõtmiseks olid 31.01-1.02 läbi viidud talispordipäevad. See traditsiooniline üritus korraldati koostöös Antsla valla ja Kaitseliiduga. Osalejaid oli piisavalt, üritus õnnestus igati.

Hästi läks korda ka Kaika noorte korraldatud vastlapäev. Keedeti suppi, palju võistlusi oli korraldatud lastele. Oli tore ja edukas külaüritus.

Järgmisena on plaanis korraldada kevadised koristustalgud. Talgute käigus korrastatakse Kaika koolimaja ümbrust, oodatud on kõik, kes soovivad käed külge lüüa.

Suveüritustest leiavad veel aset jaanipäeva tähistamine ning suvine spordipäev. Viimane toimub Hauka laada paiku, öla panevad alla Kaitseliidu Antsla maleva, Antsla Vallavalitsuse, Kultuuri- ja spordikeskus ning spordiklubi. Kavas on võrkpalli- ja rammumehe võistlus, jalgrattavõistlus. Päev lõpeb simmaniga.

Kaugematest plaanidest tuleb nimetada suusaradade ümbertegemist. Planeeritakse praeguse viiekilomeetrise raja pisut kergemakstegemist. Üheks muuks on ka see, et Sibula kandis kulgeb rada üle sõidutee, autode ja inimeste jalajäljed aga mõjuvad suusarajale laastavalt.

Talispordipäevade esimesel päeval toimus suusamaraton.

Foto Silver Visnapuu

Suurimaks õnnestumiseks sel aastal võibki pidada suusaradade rajamiseks saadud 9500 kr suurust toetust Kohaliku Omaalgatuse programmist. Saadud summa eest sai võimalikuks radade profiili viimine, sildade ehitamine jms. Siinkohal tänabki MTÜ Kaikamäe kõiki, kes raja tegemisel abiks olid!

Elmo Kronbergi ja Mart Kallase jutu pani kirja

Merike Tsimmer,

Karula RP turismi- ja loodushariduse spetsialist

Lüllemäe Rahvaõpistu kutsub koolitustele

Lüllemäe Rahvaõpistul täitub järgmisel aastal 10. aastat. Erinevate aastate jooksul on läbi viidud erinevaid koolitusi ja üritusi (seadusandlus, ideest oma ettevõteteni, Euroopa Liidu alane koolitus, keeleõpe, arvutiõpe, kunstiõpe, lapitehnika, küladele Arengukava koolitus jne).

Sel aastal toimus kodulehekülje koostamise koolitus, mille tulemusena on aprillist avatud Lüllemäe Rahvaõpistu kodulehekülg, kus tutvustatakse ka külade tegemisi.

Koolitustest on käimas inglise keele kursus ja kunstiõpe (siidimaal, portselanimaal, viltimine), algamas projektide juhtimine ja kirjutamine, seadusand-

lus ja enesekehtestamine, juulis kunstinädal (siidi- ja portselanimaal, viltimine).

Lüllemäe Rahvaõpistu omab Haridusministeeriumi koolitusluba.

Koolituste paremaks korraldamiseks on meil heameel teada saada, milliseid koolitusi soovitakse, milline aeg on sobivaim, kui palju ollakse ise nõus maksma koolituste eest.

Ettepanekud on oodatud kirjalikult: Lüllemäe Rahvaõpistu, Karula vald, 68101 Valgamaa või meili teel: lyl245@hotmail.ee

Täpsem info: Ene Kaas, Lüllemäe Rahvaõpistu juhataja, tel. 769 7245, 5205 072.

Rahvuspargi territooriumil olevate hoonete inventeerimine

Karula Hoiu Ühingu tellimisel teostatakse märtsis-aprillis Karula rahvuspargi territooriumil asuvate hoonete inventuuri. Töö on vajalik ehitusregistri andmebaasi loomiseks. Inventuuri käigus mõõdetakse hoonete pikkused-laiused, märgitakse üles kasutatud materjalid, hinnatakse erinevaid väärtusi ja seisukorda.

Töö tulemusena täidetakse andmebaas, mida saab edaspidises töös tõhusalt kasutada.

Palume Teie kõigi mõistvat suhtumist ja luba omale territooriumile vajalikke andmeid koguma.

Henno Peegel
Karula RP kaitsekorraspetsialist

TARUPETTAI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT

Karula Rahvusparki kontor
ja külastuskeskus
on avatud
E-R kell 9-17.
Alates 15. maist
E, T 9-17 K-P 10-18.

Address:
Ähijärve küla,
Antsla vald, 66405
Võrumaa.

Tel. 7828350 ja
525 1552.
Faks 782 8350.
Järelvalvetöötaja telefon
ööpäevaringselt 529 0388.

E-post:
kiri@karularahvuspark.ee

Välja antud Sihtasutuse
Keskkonnainvesteeringute
Keskus toetusel.

KAASTÖID JÄRGMISESSE
INFOLEHTE OOTAME
KUNI 1. JUUNINI 2004.

VAATA MEID KA INTERNETIST:

www.karularahvuspark.ee

Kombed ja pruugid

Vanast teti jüripäeva
üte mäe otsa Jürile suur
tuli üles, sinna lätsi
mitmõ lähematse külä
rahvas kokko jüripäivä
pidämä, säääl süüdi ja
joodi, peeti suurt pühhä
ja palleldi, et Jüri suvvõ
önnistasi ja lasõsi korda
minnä (Vastseliina).

Tulnu pikne hom-
muku puult, sis arvatud
ka piimaõnne ütäl toovat
– kui jälle õdangu puult
kuulda olnu, sis üteltud,
et pikne vii piima är
Vinnemaale (Karula).

Jüripäeva hommi-
kul on mintud naabri
nurmele, võetud sealt
mulda ja sõeletud oma
nurme peal, et saada
naabri önnistust ka
omale (Karula).

Ära tee jüripäeval
põllutööd, räüss (rahe)
lööb põllu ära! (Karula).

INFORMATSIOON

Tohupäev Ähijärvel

Laupäeval, 8. mail kell 12.00 algab Karula Rahvusparki keskus Ähijärvel **Tohupäev**, kus õpetatakse kasetohu koorimist ja tohtesemete valmistamist.

Kasetohtu on Eestis sajandite jooksul palju kasutatud: suuri tohutükke ehituses niiskuisolaatorina ja kitsaid tohuribasid korvide ja karpide punumiseks. Neid ununema kippuvaid oskusi tahetaksegi Tohupäeval meelde tuletada.

Kasetohu töötlemine on küll võrdlemisi lihtne, aga päris paljaste kätega sellega toime ei tule, seepärast palume kaasa võtta terav pussnuga ja/või väike käsi-
kirves.

Lõunavaheajal pakutakse osalejatele kehakinnitust.

Päevakava:

12.00 Tohu koorimine kasepakkudelt (juhendab Ragner Lõbu)

13.00 Lõunapaus

14.00 Tohtesemete valmistamine (juhendab Indrek Tirrul)

Registreeruda saab kuni 28. aprillini Karula Rahvusparki telefonil: 78 28 350.
Osalustasu 35 krooni.

Liisi Jääts

Ürituste kava

16. aprill – turismiettevõtjate nõupäev

aprill – põllumajandustoetuste teabepäev

8. mai – tohupäev

15.–16. mai – giidikoolitus

24. mai – laste looduspäev

31. juuli – Ähijärve simman ja käsitööpäev

august – laager "Karula rahvusparki looduse kunstiline kujutamine"

september – traditsioonilise ehituse koolitus

Näitused külastuskeskuses

Kuni 4.aprillini saab Ähijärve Külastuskeskuse majutushoones vaadata kohaliku loodust kujutavat fotonäitust.

Alates 6.aprillist kuni 15. septembrini on vaatamiseks üles pandud Karula Naisseltsi käsitööd.

Septembri lõpust kuni aasta lõpuni ootame vaatama suvise maalilaagri jooksul valminud kohalike elanike maalide näitust.

ARMSAD KAIKAKANDI ELANIKUD!

Kuni 16. aprillini saab Kaikakandi arengukava eelnõuga tutvuda Haabsaare raamatukogus. Kõik parandused ja täiendused on oodatud.

Arengukava koostamise eesmärgil tuleme järgmine ja viimane kord kokku 17. aprillil kell 10.00 Karula Rahvusparki keskus. Tule ka!
VIIMANE VÕIMALUS KAASA RÄÄKIDA!!!

KUTSUME KÕIKI HUVILISI TALGUTELE!

Karula Hoiu Ühing korraldab järjekordsed talgud

24.04.2004.a. kell 10.00 Soral.

Plaanis on korrastada Sora küüni ümbrus ning teha küünile põrand.

Kohapeal saab talgusuppi.

Täpsem informatsioon:

Meelis Hannus 5163 309 ja Rein Drenkhan 5216 724.